

MODERNIZAČNÍ TEORIE

MODERNIZACE: PROCES ZRODU A PROMĚN INDUSTRIÁLNÍ SPOLEČNOSTI

Sociologové hovoří o modernizaci od 50. let 20. století.

Jan Keller hovoří o 1. vlně teorie modernizace.

Nejčastěji se modernizací myslí mnohavrstevnatý proces proměny venkovské agrární společnosti ve společnost industriální a městskou v posledních 250 letech.

Během modernizace dochází k urbanizaci, industrializaci a demokratizaci euroatlantických společností a k proměně dominantního vědění, jímž se stává empiricko-analytická věda, působící v podobě technologické aplikace. Nejnovějším stádiem modernizace je globalizace, rozšiřující kulturu průmyslové euroatlantické společnosti do celého světa. To vyvolává akceptaci, reakci a kulturně-civilizační hybridizaci.

ZNAKY MODERNÍ PRŮMYSLOVÉ SPOLEČNOSTI OPROTÍ SPOLEČNOSTI TRADIČNÍ

1. individualizace
2. diferenciací a specializace
3. abstraktní svět
4. ztechnizování práce i života

ROZDÍLY MEZI TRADIČNÍ A MODERNÍ SPOLEČNOSTÍ

Podle amerického sociologa Talcota Parsonse, představitele strukturálního funkcionalismu v sociologii, dochází během modernizačního procesu

k nárůstu

rolí racionálních rolí nad rolemi citovými,

rolí univerzálních nad partikulárními,

a rolí funkčně specifických (specializovanost) nad rolemi nespecifickými.

Deskriptivní dichotomie ideálních typů sociálních fenoménů mezi tradiční a moderní společnostmi

	<i>tradiční společnost</i>	<i>moderní společnost</i>
alfabetismus	<i>nepatrný</i>	vysoký
povolání	<i>jednoduchá, stabilní</i>	diferencovaná, měnící se
sociální hnutí	<i>stabilní</i>	mobilní
diferenciace příjmů	<i>nízká, velké rozdíly</i>	vysoká, tendence vyrovnávání
rodina	<i>dominance velkých primárních skupin</i>	malá rodina, konkurující vliv skupin
funkce	<i>nejasně</i>	specifické
vláda	<i>lokální, personální</i>	centralistická, anonymní
komunikace	<i>osobní</i>	média
konflikty	<i>otevřené</i>	institucionalizované, ohrazené
sociální kontrola	<i>přímá, personální</i>	nepřímá, byrokratická
délka života	<i>nízká</i>	vysoká
mobilita	<i>nízká</i>	vysoká
normy	<i>konzistentní</i>	nestálé
organizační stupeň	<i>nízký, neformální</i>	vysoký, formální

politická participace	<i>nízká</i>	vysoká
rekrutace pozic	<i>uzavřená, připsaná</i>	otevřena, nabytá
produktivita	<i>nízká</i>	vysoká
právo	<i>náboženské, osobní</i>	abstraktní, formální smlouvy
náboženství	<i>dogmatické, podpora státu</i>	sekularizované, odluka státu a církve
role	<i>všeobecné</i>	specializované
osídlení	<i>venkovské</i>	městské
sociální struktura	<i>homogenní, stabilní lokální skupiny</i>	městská, heterogenní, vysoká mobilita
stratifikace	<i>stavy</i>	egalitářské rozvrstvení spočívající na dělbě profesní pozici
technika	<i>zaostalá</i>	rozvinutá
jednání	<i>vnitřní řízení</i>	vnější regulace
hodnoty	<i>partikulární</i>	univerzální
hospodářství	<i>agrární</i>	průmyslové či průmyslově agrární

MODERNIZACE A JEJÍ SUBSYSTÉMY PODLE DESKRIPTIVNÍ TEORIE

Modernizace podle Wehlera má charakter

nevyhnutelného, nezvratného, systémového, komplexního a globálního lineárního procesu,

jenž směřuje k permanentnímu navyšování racionalizačního potenciálu.

(Hans-Ulrich Wehler: *Modernisierungstheorien und Geschichte*. In: H.-U. Wehler: *Die Gegenwart und Geschichte*. Essays. München 1995, s. 13-59.)

Skládá se ze šesti subsystémů

- hospodářský růst, resp. generalizace trhu a nová organizace výroby
- strukturální diferenciaci a sociální prostupnost
- proměna hodnot a přechod od partikulárních k univerzálním zájmům
- prostorová a sociální mobilizace
- participace na moci
- institucionalizace konfliktů

KRITIKA DESKRIPTIVNÍ TEORIE MODERNITY

- Uvedená dichotomizace předjímá představu o počátku a konci dějin – tradiční společnost (počátek), moderní společnosti (završení a konec). Dějiny jsou zjednodušeny do procesu modernizační transformace od tradice k moderně. Skrytá idea pokroku.

Příklady konkrétních bodů kritiky (více viz Hlavačka 138)

- I. Je omylem předpokládat, že tradiční společnosti byly statické.
- II. Vývoj není lineární proces, ale proměna s růstem, přerušením, oklikami i regresem a neprobíhá ve všech sférách ve stejném rytmu.
- III. Modernizace nenahrazuje hodnoty tradiční světa zcela jinými, automaticky lepšími, dochází k jejich nové definici, syntézám starého a nového a hybridizaci hodnot.
- IV. Krizi tradiční společnosti nahradila modernizace krize vlastního druhu – krize identity, krize legitimacy, krize participace, krize penetrace, krize integrace, krize distribuce

KRIZOVÉ KONSTANTY V MODERNÍ SPOLEČNOSTI

Krize identitní – důsledek nové definice politického a náboženského, prostředí případně důsledek nového pojetí občana a státu v národních státech

Krize participační – důsledek požadavku po emancipaci a participaci na moci, konflikt mezi privilegovanými a neprivilegovanými

Krize legitimizační – vyrůstá z proměny vliv a oslabení tradiční legitimizace náboženstvím

Krize integrační – reakce na permanentní strukturální diferenciaci společnosti a současně boj o překonání rozdílů

Krize penetrační – důsledek odporu autonomního světa z cizorodého prostředí, obrana vlastních privilegií

Krize distribuční – problém produkce a pře-rozdělování

MAX WEBER (1864-1920)

německý sociolog a historik

profesor na univerzitách ve Freiburgu,
Heidelbergu

1905 „*Protestantská etika a duch
kapitalismu*“

Posmrtně vydáno hl. dílo

„*Wirtschaft und Gesellschaft. Grundrisse
der verstehenden Soziologie*“

ideální typy – teoretické racionální
konstrukce (modely)

